

PROBLEM SODOMIJE, NAJHUJŠEGA ZLOČINA PROTI NARAVI, OD SREDNJEGA VEKA NAPREJ

Andrej STUDEN

Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1

e-mail: andrej.studen@inz.si

IZVLEČEK

Katoliška cerkev je že od srednjega veka naprej poleg homoseksualnosti obsojala tudi sodomijo. Potem ko je žival v nenaravnem spolnem odnosu postala sosterilka, v primeru zločina sodomije ni nastopala v vlogi žrtve, ampak je bila inkriminirana in razglašena za delinkventa. Vse do 19. stoletja je veljala za odvrnitev od krščanstva, za združitev s hudičem. Zahtevana kazen za ta greh demonskega odnosa je bila preprosta: ubij človeka in žival ter s tem izbriši spomin na dejanje obeh partnerjev. Žival kot udeleženko v aktu sodomije naj bi torej ubili, sežgali in pokopali. Sholaistični misleci, zlasti Tomaž Akvinski, so imeli sodomijo za najhujši greh. Ta miselnost se je zasidrila tudi v novoveško posvetno zakonodajo, ki je bila do sodomije nadvse represivna. Poleg sodomita so odslej kot sosterilko zločina na grmadi sežgali tudi žival. Zločin sodomije je ohranil religiozni značaj krivoverstva in združitve s hudičem skozi stoletja. Kot akt javnega pohujšanja so sodomijo obsojali in kaznovali tudi po reformah kazenskega prava Jožefa II. v 80. letih 18. stoletja. Odslej so sodomite kaznovali s strogimi zapornimi kaznimi. Šele na prelomu 19. in 20. stoletja je bilo slišati (tudi pod vplivom psihiatrije – Krafft-Ebing) prve predloge za dekriminalizacijo sodomije, čeprav jo je javno mnenje še vedno obsojalo, odpor proti njej pa je bil vesplošen.

Ključne besede: sodomija, spolne deviacije, nenaravni odnosi, krivoverski zločin, kazensko pravo, kaznovanje

IL PROBLEMA DELLA SODOMIA, A PARTIRE DAL MEDIOEVO IL PIÙ GRAVE DELITTO CONTRO NATURA

SINTESI

Sin dal medio evo, la Chiesa cattolica, oltre all'omosessualità, condannava anche la sodomia (zoofilia). Dato che l'animale diventava corresponsabile di questo rap-

porto sessuale contro natura, non era visto come una vittima, ma incriminato e proclamato delinquente. Sino all'Ottocento la zoofilia era reputata un rifiuto del cristianesimo e un accoppiamento con il diavolo. La pena per questo peccaminoso rapporto demoniaco era una sola: uccidere sia l'uomo sia la bestia, cancellando ogni traccia di quello che avevano commesso. L'animale, corresponsabile di quell'unione, era ucciso, arso sul rogo e poi sepolto. Per gli scolastici, specie S. Tommaso d'Aquino, la zoofilia era il peggior di tutti i peccati. Un pensiero che rimase anche nella legislazione secolare dell'età moderna, a sua volta estremamente repressiva nei confronti della zoofilia. Oltre allo zoofilo, finiva così sul rogo anche l'altro corresponsabile e cioè l'animale. Il delitto di zoofilia mantenne, attraverso i secoli, il suo carattere religioso eretico e di accoppiamento con il demonio. Quale atto di oscenità pubblica, fu punito anche dopo la riforma giuseppina del diritto penale degli anni 80 del XVIII secolo. Da allora in avanti gli zoofiti furono condannati a lunghe detenzioni. Appena a cavallo fra Ottocento e Novecento si fecero strada le prime proposte (anche su influenza dello psichiatra Krafft-Ebing) di decriminalizzazione della zoofilia, nonostante l'opinione pubblica rimanesse, in generale, molto ostile verso questa pratica

Parole chiave: zoofilia, deviazioni sessuali, rapporti contro natura, crimine eretico, diritto penale, punizioni

Zgodnjenovoveška lestvica težkih deliktov je, če se sprehodimo po takratni kazenski zakonodaji, v primerjavi z današnjim meščanskim pravnim redom poznala veliko več tipov zločina – poleg družbeno škodljivih hudodelstev, kot so umor, tatvina ali namerni požig, so obenem kot hud zločin preganjali in kaznovali religiozno-cerkvene delikte, kot so čarovništvo, krivoverstvo ali bogokletje, pa tudi kazniva dejanja zoper javno moralno, kot so zakonolom in prešuštvo, spolna zloraba in nečistovanje ali pa krvoskrunstvo. Kar najostreje so preganjali tudi nenaravno spolno občevanje – homoseksualnost in sodomijo. Krščanstvo je namreč s svojim "asketskim principom, ki je že na normalen spolni akt gledal kot na nujno zlo za v grehu rojenega človeka, 'grehe Sodome' preganjalo z ognjem in mečem. Montesquieu je poudaril, da so bila vsa tri kazniva dejanja, za katera je krščanstvo določalo najhujšo kazen – smrt na grmadi – pravzaprav fantazijski delikti: krivoverstvo, čarovništvo in zločin proti naravi" (Hirschfeld, 1914, 349–350).

Ljubljanski malefični red cesarja Maksimilijana iz leta 1514, ki predstavlja eno prvih uzakonitev kazenskega prava in postopka v tedanjih nižjeavstrijskih deželah, zločina sodomije še ne vsebuje (Golec, 2000, 24). Kruto kazen za ta krivoverski zločin pa že odreja Constitutio Criminalis Carolina, kazenski zakonik, ki ga je cesar Karel V. leta 1532 objavil za vse nemško cesarstvo. Karolina je v primeru "zločina

proti naravi", pod katerim razumemo sodomijo ter homoseksualne odnose moških z moškimi ali žensk z ženskami, odredila smrt na grmadi (CCC, 1842, člen CXVI, 236). Karolina je poleg deželnih redov za deželska sodišča iz 16. stoletja ostala v veljavi več kot 200 let, in čeprav je imela samo subsidiarno, torej pomožno veljavo, je dejansko vendarle široko vplivala na sodno prakso (Vilfan, 1996, 398). Tudi kazenski zakonik cesarice Marije Terezije – *Constitutio Criminalis Theresiana* iz leta 1768 – je podobno kot Karolina zapovedoval, da se grešnika, ki se je spolno spozabil nad živaljo, živega sežge na grmadi skupaj z živaljo. Oba partnerja v nenaravnem spolnem odnosu naj se za vedno izbriše z obličja zemlje (CCTh, 1769, člen 74, 208). V kaznovalni praksi v naših krajih, kot pričajo viri, pa se izvajalci kazni niso dosledno držali črke zakona. Sodomitov namreč niso sežigali pri živem telesu, ampak so jih pred tem "milostno" obglavili. Ali so sežigali žive ali mrtve živali, ne vemo.

Kaznovanje sodomije v novem veku je bilo vsekakor nadvse bizarno. Leta 1679 so npr. na sodnem procesu pred deželskim sodiščem v Višnji gori zaradi mesene združitve s kravo obravnavali dvajsetletnega hlapca Andreja Curklarja, podložnika graščine Grmače. Dne 14. avgusta je Curklar na prvem nebolečem zaslišanju priznal, da je s kravo grešil. Na vprašanje, kaj ga je navedlo k temu dejanju, je odgovoril, da se mu zdi, da ga je k temu nagovoril neki hudoben možic. Preden je storil zločin, ga je menda nekaj premotilo in obšla ga je zlobna misel, naj to stori. Na vprašanje, kako je dejanje začel, je odvrnil, da je kravi z desnico dvignil rep, z moškim udom pa ji je storil sramoto in to v četrto ure opravil stoje. Zločinec je povedal, da kravi ni izboljšal krme in da ji je enako kot drugi živini dal dvakrat na teden sol. Ta izjava je pomembna, saj namiguje, da se Curklar na žival ni čustveno navezal. Povedal je tudi, da mu je gospodarjeva žena po opravljenem dejanju povedala, da je neki tak zločinec pred časom napolnil kravo, ki je nato povrgla plod. Ta ni bil podoben ne teletu ne človeku. Ubogi grešnik Curklar, ki je ravnal proti Božji in naravni postavi, je bil zaradi izvršenega dejanja sodomije soglasno obsojen na smrt s cesarskim mečem na običajnem morišču. Skupaj s kravo in teletom, ki je sesalo kravino mleko, so ga nato sežgali v pepel (HHStA Wien, Archiv Auersperg, A–XI–2, Konv. 2).¹

Novoveška sodna praksa je kar najostreje preganjala nenaravno spolno občevanje – homoseksualnost in sodomijo. Žival v primerih bizarnega kaznovanja sodomije seveda ni nastopala v vlogi žrtve, temveč je bila inkriminirana, razglašena za delinkventa in skupaj s sodomitom obsojena na smrt. Živalim so se dokaj rade pripisovale temačne demonske sile. S svojimi čari naj bi zapeljale delinkventa k nečistvovanju.

Trditve, da so živali skupaj s sprevrženim človeškim grešnikom spektakularno

1 Na dokument, ki ga hrani Hišni, dvorni in državni arhiv na Dunaju, me je prijazno opozoril Boris Golec, za kar se mu iskreno zahvaljujem. Praznoverne predstave, da lahko krava ob nenaravni spolni združitvi s sodomitom zanosi, srečamo še v 19. stoletju. Na procesu zaradi sodomije proti nekemu dninarju na Dunaju leta 1840 je obtoženi npr. izjavil, da je seme izpustil na tla, "ker se je bal, da bi lahko kravo zaplodil in bi na svet prišel stvor, ki bi bil pol človek pol žival" (Hartl, 1973, 356).

sežigali na grmadi zato, ker se mu niso upirale, oziroma ker "z rjoenjem niso kričale na pomoč proti zločinu" (Mal, 1957, 37), so sicer humorne, a zastarele in netočne. Razlago za okrutno novoveško kaznovalno prakso je treba iskati drugje.

Cerkev je namreč že od srednjega veka naprej poleg homoseksualnosti obsojala tudi sodomijo (Salisbury, 1991, 173–186). Nenaravno spolno združitev z živaljo je odločno prepovedovalo že Sveto pismo, saj pravi: "Z nobeno živaljo ne smeš spolno občevati; postal bi nečist! In ženska naj se ne postavlja pred žival, da bi se z njo parila; to bi bila sprevrženost" (Sveto pismo, 1996, Levitik 18:23, 170).

Potem ko so v zgodnjem srednjem veku izenačili sodomijo s homoseksualnostjo, to izenačenje "ni samo stopnjevalo kazni, marveč je izražalo (in morda začelo povzročati) spremembo načina gledanja ljudi na živali. Namesto da bi jih obravnavali kot 'nežive, irrelevantne predmete', je živalski partner postal partner v 'nenaravnem' odnosu, prav tako kot je bila tudi homoseksualnost odnos med dvema partnerjema" (Salisbury, 1991, 178).

Potem ko je žival torej postala sotorilka v odnosu, ki je bil odslej enačen s homoseksualnim, so se cerkveni možje zatekli k Svetemu pismu in v njem našli predpisano kazen za žival, ki je bila vpletena v nenaravne spolne stike. Levitik je namreč zapovedoval, da naj se zlorabljen žival usmrti skupaj z grešnikom: "Če kdo spolno občuje z živaljo, naj bo usmrčen; in žival zakoljite! Če se ženska približa kateri koli živali, da bi se z njo parila, ubijte žensko in žival; naj bosta usmrčeni; njuna kri pade nanju!" (Sveto pismo, 1996, Levitik 20:15 in 16, 172). Kazensko določilo Tretje Mojzesove knjige se je kasneje zasidralo tudi v novoveško kazensko zakonodajo in prakso.

Od 12. stoletja naprej je učena kultura in zakonodaja v zvezi s sodomijo s povečano naglico začela ustvarjati ostrejšo ločnico med človekom in živaljo, ker so v ljudski domišljiji te meje že začele izginjati. V 12. stoletju se je namreč zdelo, da so ljudje bolj zaskrbljeni in obsedeni zaradi demonov kot v preteklosti, in to je prispevalo k večji zaskrbljenosti cerkvenih krogov tudi v pogledu sodomije. "Medtem ko je svet zgodnjega srednjega veka imel opravka z demoni, cerkveni možje niso verjeli, da bi demoni lahko imeli telesne stike s človekom, še posebno ne, da bi lahko imeli spolne odnose. Zračni demoni namreč niso bili dovolj telesni, da bi lahko imeli spolne odnose s človekom. Takšne izkušnje so bile samo predstave in sanje. Z 12. stoletjem pa se je to spremenilo. Zdelo se je, da moški in ženski demoni (incubi in succubi) povsod zapeljujejo ženske in moške, ki se niso znali obvladati in braniti pred tovrstnimi napadi" (Salisbury, 1991, 181).

To mentalitetno spremembo lahko pripišemo razvoju sholastične teorije, gotovo pa tudi ni naključno, da se vera v telesne moške demone časovno ujema s širjenjem ideje o obstoju vic v 12. stoletju, ki jo je konstatiral Jacques Le Goff (Le Goff, 1990). "Tako kot so bile vse duše videne dovolj telesne, da so bile lahko kaznovane, so bili tudi demoni dovolj telesni, da so lahko imeli odnose s človekom. In ne samo, da so

demoni lahko imeli spolne odnose, še več, ženski so lahko zaplodili tudi otroka (potomca)" (Salisbury, 1991, 181).

Moški naj ne bi imeli toliko odnosov s succubi (spodaj ležečimi hudiči v ženski podobi) kot ženske z incubi (zgoraj ležečimi hudiči v moški podobi). Te predstave so bile seveda povezane s splošno podobo ženske, ki naj bi bila nestanovitna in nezanesljiva ter vredna zaničevanja, njena manjvrednost pa naj bi se kazala že ob njenem imenu (femina) – (Ranke Heinemann, 1992, 238–243).²

Z verjetjem, da se demon-hudič lahko združi z žensko, so imeli že v 13. stoletju opraviti tudi na sodiščih evropskega Zahoda. Leta 1275 so npr. v Toulousu obsodili neko žensko, da je imela večleten odnos z incubusom, in jo sežgali na grmadi. Sodišča so bila odslej pripravljena tudi ščititi družbo pred takšnimi zvezami. Ko so npr. leta 1308 škofu Troyesa Guichardu sodili zaradi čarovništva, je bila med obtožbami tudi trditev, da je sin moškega demona (Salisbury, 1991, 181–182).

Miselnost, napolnjena z demonskimi pojmi in podobami, se je v srednjem veku hitro širila in doživljala bliskovit razvoj. Po prvi veliki eksploziji satanizma, ki se je razmahnil v 12. stoletju, je satan skozi velika vrata vstopil v našo civilizacijo. "Nekoč abstrakten in teološki" se je sedaj pojavljal v najrazličnejših človeških in živalskih oblikah (Delumeau, 1982, 169). Za spovednike so v teku stoletij nastala in se razširila posebna navodila,³ kako naj ravnajo z grešniki, ki se spovedujejo zaradi občevanja s hudičem. Poleg tega, da so spovedniki morali pripraviti grešnika za njegov strašni boj z zlim sovražnikom, so mu morali tudi zabičati, naj se kolikor mogoče ogiba čutne sle. Dalje so ga morali izprašati, če ni nikdar klical zlega sovražnika in z njim sklepal zaveze. Za našo temo pa je bilo najpomembnejše vprašanje, v kakšni obliki se mu prikazuje hudič, ali v moški ali ženski, ali v podobi živali. V slednjem primeru bi bilo treba, če je prišlo do spolnega odnosa s hudičem v podobi živali, poleg greha nevzdržnosti in greha proti veri prišteti tudi greh nečistosti ali sodomije (Ranke Heinemann, 1992, 243).

Omembe vredno je tudi dejstvo, da so od 12. stoletja naprej "satan in njegovi privrženci v ljudski domišljiji naslikani kot pol človek pol žival oziroma kot žival v celoti. Satan se je lahko prikazal kot katerakoli žival, toda najpogosteje kot kača, kozel ali pes. Zato so tudi greh demonskega odnosa označili z besedo sodomija. Tako je bil ta resni krivoverski zločin odnosa s hudičem povezan z zgodnejšim, dozdevno neškodljivim dejanjem združitve z irrelevantnim objektom. V teku 12. stoletja so se

2 Heinemannova poda tudi razlago besede femina, ki prihaja od fe in minus. Fe = fides, vera, minus = manj. Femina pomeni torej: ta, ki ima manjšo vero (Ranke Heinemann, 1992, 241).

3 Uta Ranke Heinemann v svojem delu o katoliški cerkvi in spolnosti posebej navaja Alfonza Ligvorija iz 18. stoletja in njegov spis Kako naj ravna spovednik s tistimi, ki jih nadleguje hudič, kot zanimivost in "znak, da se dolgo ni nič spremenilo" (op. a.), pa navaja še navodila spovednikom iz leta 1906, ki jih je za ravnanje z grešniki, ki se spovedujejo zaradi občevanja s hudičem, priporočal moralni teolog Franz Adam Göpfert (Ranke Heinemann, 1992, 243).

vse "nenaravne" združitve začele povezovati s herezijo in sodomija je postala neizogibno povezana s herezijo, ki je imela opravka s hudičem" (Salisbury, 1991, 182).

S 13. stoletjem je živalski svet postal bolj grozeč in nevaren, kot je bil v zgodnjem srednjem veku, ko so bile živali ločene od človeka z neprehodnim breznom razlikovanja. "Odslej pa so verjeli, da se lahko živali spolno združijo s človekom in ustvarijo potomce, zastrašujoči svet demonov pa je bil povezan z zemeljsko menažerijo" (Salisbury, 1991, 182).

Te predstave so se globoko zasidrale v srednjeveško miselnost. Živalskega udeleženca v aktu sodomije, ki je odslej pojmovana kot največji greh proti naravi, naj bi ubili, sežgali in pokopali. "Cerkev je na usmrtitev zlorabljenih živali gledala izključno iz javnomoralnih in verskih stališč: spomin na zločin naj bi se izbrisal, nečistovanje naj bi se izgnalo iz sveta običajev in življenja kristjanov" (Salisbury, 1991, 182).⁴

Zahtevana kazen je bila torej preprosta: ubij človeka in žival ter s tem izbriši spomin na dejanje obeh partnerjev – človeškega in živalskega. Največji med sholastiki, Tomaž Akvinski, ki je ob Avguštinu vse do danes glavna avtoriteta glede spolne morale (Ranke Heinemann, 1992, 186), je v svojih razmišljanjih izpostavil štiri vrste nenaravne pregrehe: masturbacijo, homoseksualnost, "nenaraven način spolne združitve" in sodomijo. Med temi nenaravnimi pregrehami pa je Akvinski štel sodomijo za najhujšo, imel jo je za najbolj gnusen greh (Salisbury, 1991, 182–183).

Predstave sholastičnih mislecev so se počasi zasidrale tudi v posvetno zakonodajo (Carrasco, 1992, 46). Izražale so naraščajoč represiven odnos do homoseksualnosti in sodomije ter zahtevale smrtno kazen za oba zločina. Odslej je bilo zaradi zločina (in ne več samo greha) sodomije usmrčenih več ljudi, skupaj s sodomiti pa so kot enakovreden partner v sodomitskem odnosu na grmadi končale tudi živali. Zločin sodomije je še v 19. stoletju "veljal za odvrnitev od krščanstva, za združitev s hudičem" (Hartl, 1973, 355).

Inkriminirano žival so vlekli na morišče in trpinčili tako kot hudodelskega in grešnega človeka.⁵ Ritual usmrtitve živali, ki je "človeku rabila kot orodje za zločin sodomije", je tako kot usmrtitev samega sodomita potekal nadvse slovesno in z vsem pompom. "To je bil običaj, ki se je v teku srednjega veka razširil skoraj po vseh deželah krščanske Evrope" (Amira, 1891, 556) ter se obdržal še v zakonodaji 18. stoletja, npr. v že omenjeni Terezijani iz leta 1769.

"Živalim so torej radi nalagali krivdo za spolne prekrške, ki so jih zagrešili nad njimi ljudje, in so jih celo mučili, da so stokale, kar so si razlagali kot priznanje"

4 Takšna naziranja kaznovanja greha sodomije so npr. prišla do izraza v Franciji, kjer so sodne spise o procesih zaradi sodomije sežgali skupaj z živaljo.

5 Stenska slika v cerkvi Sv. Trojice v mestecu Falaise celo kaže neko svinjo, ki so ji nadel človeška oblačila. Leta 1386 so jo, ker je ugriznila nekega otroka, najprej pohabili, nato pa obesili (Hibbert, 1965, 216; Amira, 1891, 554).

(Hibbert, 1965, 216). Proces proti živali lahko pravzaprav označimo kot proces proti prikazni. V takem procesu niso sodili živalim, temveč čarobnim urokom človeških oziroma demonskih duš, sodili so mračnim demonским silam kot viru greha in zla (Amira, 1891, 599).

Znani podatki o novoveškem kaznovanju "zločina proti naravi" navajajo samo kaznovanje sodomitov, podatki o morebitnem kaznovanju sodomitk pa niso znani. Sodoma je bila torej v tem času izključno moški zločin. Sodila je tudi med težje izsledljive zločine, storilce so le redko zasačili. V Ljubljani med letoma 1581 in 1775 npr. beležimo 9 primerov obglavljenja in sežiga skupaj z živaljo. Kar dva znana primera "sodomitskega greha" (crimen bestialitatis) sta se zgodila leta 1650. "Dne 4. junija je bila odsekana glava vojaku domačega Wochenhaimovega polka Krištofu Faschingu in je bil nato ta sežgan skupaj z dvema žrebicama. Za to justifikacijo in grmado je šla velika vsota, celih 9 gld 32 kr. Na enak način je končal pred rotovžem na grmadi Hanže Kališ dne 26. oktobra. Zanj in za upepelitev obsojene krave so porabili skoro 20 gld" (Fabjančič, 1944–45, 97).

V redkih primerih so sežgali samo žival, zločincu pa odmerili "blažjo" kazen. V Ljubljani so tako leta 1728 razčetrili in sežgali samo kravo. Sodomita, ki so ga prijeli v Logatcu, je ljubljanski rabelj kar dvakrat ostro izprašal na natezalnici. Zaradi bolečin, ki jih je pretrpel, je seveda najprej vse priznal, ko pa sta bili obe torturi za njim, je svoj gnusni zločin zopet zanikal. Ker nesrečnik po torturi ni prostovoljno ponovil svojega priznanja še na zapisnik, so bili mestni očetje prizanesljivejši in ga zaradi njegove hudobije niso obsodili na obglavljenje z mečem in sežig na grmadi. Zavoljo tega, ker je očitani zločin vztrajno zanikal, so ga za vse žive dni obsodili na delo v ogrskih rudokopih (Vrhovec, 1886, 110).⁶

Zločin sodomije je ohranil religiozni značaj krivoverstva in združitve s hudičem skozi stoletja. Katoliški moralisti so še v 19. stoletju neprestano ponavljali za Tomažem Akvinskim, da je občevanje z živaljo najogabnejši greh, da je med vsemi grehi naslade in poželenja najhujši, saj "žali božjo podobo", hkrati pa je "strašen zločin proti češčenju Boga" (Martin, 1855, 726). Že razsvetljeni cesar Jožef II. je v 80. letih 18. stoletja sodomijo razglasil za politični zločin (Jenull, 1809, 195). V primeru, da je sodomit povzročil javno pohujšanje, so ga odslej kaznovali s telesnim kaznovanjem, strogim zaporom in javnim delom (Oesterreichische Gesetzeskunde, 1911, 8). Tudi zakonodaja prve polovice 19. stoletja za zločin sodomije ni več zahtevala smrtne kazni. Kazenski zakonik cesarja Franca II. (po letu 1804 Franca I.) iz leta 1803 je predvideval kazen od 6 mesecev do enega leta zapora. Za takratno sodno

6 Inkriminirana žival naj ne bi v nobenem primeru ušla usmrtni. Še Terezijana je npr. določala, da naj konjederec oziroma rabelj v primeru, da bi sodomit ubežal roki pravice ali se kako drugače izognil kazni, v vsakem primeru usmrti in sežge pregrešno žival. Oblasti naj za to poskrbijo zato, da v soseski ne bo ostal noben spomin ali obeležje takšne grozote (".../ damit keine Erinnerung, und Merkmahl solchen Greuels in der Gemeinde zurückbleibe") – (CCTh, 1769, 208).

prakso je bilo podobno kot za časa cesarja Jožefa II. odločilno, da je bila sodomija nenaravni spolni akt, ki je povzročal javno pohujšanje (Jenull, 1809, 193–195; Hartl, 1973, 355–357). Kazenski zakon iz leta 1852, ki je ostal v veljavi do konca habsburške monarhije, pa je perverzno "nečistost proti naravi z živalmi" kaznoval še strožje, s težko ječo od enega do petih let (Zbirka avstrijskih zakonov, 1889, 57).

Kazenski zakoni od Jožefa II. naprej niso več posebej predvidevali kazni za živali. Toda vsaj še v prvi polovici 19. stoletja so žival ubili. Pravniki so namreč še vedno zagovarjali stališče, da se mora spomin na gnusni zločin popolnoma izbrisati, torej je treba uničiti tudi žival. Problem sodomije seveda ves čas ni obšel tudi vojske in v zvezi s spremembo pogledov na uničenje živali naj kot zanimivost omenim dekret vojnega ministrstva iz leta 1851, ki je za žival določal naslednji disciplinski ukrep: "Če bi v kateri izmed vojaških kobilarn prišlo do sodomitske zlorabe konja, tega konja ni več treba (kot do sedaj) pokončati, temveč ga je potrebno premestiti v drug oddelek" (Markus, 1986, 152).

Znameniti avstrijski psihiater Richard baron Krafft-Ebing (1840–1902), ki se je posebej ukvarjal s seksualno patologijo ter kriminalno psihopatologijo, je s svojim delom vplival tudi na sodno prakso. Krafft-Ebing je namreč ločeval sodomijo, ki je temeljila na psihopatoloških vzrokih, od nepatološke sodomije, ki so jo prakticirali popolnoma zdravi, a moralno izprijeni in degenerirani ljudje (Wulfen, 1910, 551). Na sodnih procesih so odslej upoštevali tudi element sodomitove prištevnosti oziroma neprištevnosti. Procesi proti sodomitom so potekali za zaprtimi vrati, javnost je bila izključena iz obravnave z obrazložitvijo, da se bodo "na njej razpravljale stvari, ki bi vplivale na javnost jako nenravno" (ARS, fond 323, neurejeno, št. sodnega akta: Z 38/10, 1910). Na prelomu 19. in 20. stoletja je bilo slišati tudi prve predloge, da je treba sodomijo sploh dekriminalizirati. Toda javno mnenje je sodomijo še vedno obsojalo, odpor proti njej je bil vsesplošen.

Sodomija je bila pogostejša na podeželju kot v mestih. Tam je bil stik z živalmi seveda bolj neposreden in pogost. Sodomija je bila skorajda izključno moški zločin. V statističnih podatkih, ki jih je za Avstrijo na začetku 20. stoletja zbral Halerda, srečamo le dve sodomitki, ki sta služili kot dekli in sta bili stari 16 in 29 let. Med 149 sodomiti je bilo 73 mlajših od 20 let in so očitno trpeli zaradi "seksualnega pomanjkanja", 38 moških je bilo starih med 20 in 25 let, dva sodomita pa sta štela prek 70 let. Moški storilci so bile večinoma osebe, ki so imele veliko opravka z domačimi živalmi, kot so kmečki hlapci, kočijaži, kmečki sinovi, mesarski pomočniki, dninarji na kmetijah. Med sodomiti srečamo največkrat hlapce, ki so spali v hlevu. Največkrat so nenaravno občevali s kravami (72), kozami (22), teleti (19), psi (13), kobilami (11), svinjami (7) in ovci (4) – (Wulfen, 1910, 554).

THE "WORST CRIME AGAINST NATURE": A LOOK AT BESTIALITY BEGINNING IN THE MIDDLE AGES

Andrej STUDEN

Institute for contemporary history. SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1

e-mail: andrej.studen@inz.si

SUMMARY

As early as in the Middle Ages, the Catholic Church condemned, besides homosexuality, bestiality, on the basis of the fact that sexual intercourse with animals had already been resolutely prohibited by the Bible. In the Early Middle Ages bestiality was equated with homosexuality, which not only led to stricter punishments but also might have influenced a change in attitude of people toward animals. Instead of being considered "inanimate, irrelevant objects", animal partners became equal partners in an "unnatural" relationship, similar to the homosexual relationship – that of two partners at the same level. Until the 19th century bestiality was considered a deviation from Christianity, the unification with Satan. In the 12th century people grew more scared of demons and it seemed that male and female demons (incubi and succubi) were everywhere, trying to seduce women above all, but also, at times, men. It was believed that a demon-devil creature could conceive a child.

The greatest Scholastic, St. Aquinas, besides St. Augustine the supreme authority concerning sexual morality up to the present day, considered bestiality to be the worst and the most bitter sin of all unnatural sins.

One of the first codifications of the penal law and process on Slovene soil – at the Ljubljana maleficent office of Emperor Maximilian in 1514 – does not include the crime of bestiality. However, the heretic sin of bestiality is included in the Constitutio Criminalis Carolina (1532), regional court orders and the Constitutio Criminalis Theresiana (1769), valid for all Austrian hereditary regions. These penal codes determined that whoever 'lost control' over an animal be burnt on a stake together with his animal partner.

The crime of bestiality preserved its religious nature of heresy and unification with Satan throughout the centuries. In the 1780s, Joseph II declared it to be a political crime punishable by strict imprisonment and public service; so did the legislation of the first half of the 19th century (in accordance with a penal code from 1803, bestiality was punishable by imprisonment of six months to one year). A crucial constituent determining the legal practice of that time was that bestiality was considered to be an unnatural sexual activity causing public corruption. A penal code from 1852 punished the perverse "defilement against nature with animals" even more strictly – with laborious imprisonment from one to five years. In the transition period between the 19th and 20th centuries, the first proposals to decriminalize

bestiality were put forward. Nevertheless, public opinion was still condemning bestiality and resistance to it was general.

Key words: bestiality, sexual deviation, unnatural relationship, heretic crime, criminal law, punishment

VIRI IN LITERATURA

- ARS** – Arhiv Republike Slovenije, fond 323, neurejeno, št. sodnega akta: Z 38/10, 1910.
- HHStA** – Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Archiv Auersperg, A–XI–2, Konv. 2, Auszug aus den Landesgerichtsprotokollen über die anhängigen Kriminalprozesse.
- Amira, K. von (1891):** Thierstrafen und Thierprocesse. Mittheilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung, XII. Innsbruck, 545–601.
- Carrasco, R. (1992):** Sodomiten und Inquisitoren im Spanien des sechzehnten und siebzehnten Jahrhunderts. V: Corbin, A. (ed.): Die sexuelle Gewalt in der Geschichte. Berlin, 45–58.
- CCC (1842):** Constitutio Criminalis Carolina iz leta 1532. V: Heinrich, Z. (ed.): Peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karl's V. nebst der Bamberger und der Brandenburger Halsgerichtsordnung sämmtlich nach den ältesten Drucken und mit den Projecten der peinlichen Gerichtsordnung Kaiser Karl's V. von den Jahren 1521 und 1529 beide zum erstenmale vollständig nach Handschriften. Heidelberg.
- CCTh (1769):** Constitutio Criminalis Theresiana oder der Römisch-Kaiserl. Zu Ungarn und Böhmeim u.u. Königl. Apost. Majestät Mariä Theresiä, Erzherzogin zu Oesterreich, u.u. peinliche Gerichtsordnung. Wien.
- Delumeau, J. (1982):** Žan Delimo, Strah na Zapadu. XIV–XVIII veka opsednuti grad. Zamak kulture, 27. Vrnjačka Banja.
- Fabjančič, V. (1944–45):** Ljubljanski krvniki. Smrtne obsodbe in tortura pri mestnem sodišču v Ljubljani 1524–1775. Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, XXV–XXVI. Ljubljana, 88–104.
- Golec, B. (2000):** Ljubljanski malefični red iz leta 1514 v sodni praksi (tipkopis). Ljubljana, 1–25.
- Hartl, F. (1973):** Das Wiener Kriminalgericht. Strafrechtspflege vom Zeitalter der Aufklärung bis zur österreichischen Revolution. Wien-Köln-Graz.
- Hibbert, C. (1965):** Zgodovina zločinstva in kazni. Ljubljana.
- Hirschfeld, M. (1914):** Die Homosexualität des Mannes und des Weibes. Berlin.
- Jenull, S. (1809):** Das Oesterreichische Criminal=Recht nach seinen Gründen und seinem Geiste, Zweyter Theil. Gratz.

- Le Goff, J. (1990):** Die Geburt des Fegefeuers. Vom Wandel des Weltbildes im Mittelalter. Stuttgart.
- Mal, J. (1957):** Stara Ljubljana in njeni ljudje. Kulturnozgodovinski oris. Ljubljana.
- Markus, G. (1986):** Der Fall Redl. Frankfurt am Main-Berlin.
- Martin, K. (1855):** Lehrbuch der katholischen Moral. Mainz.
- Oesterreichische Gesetzeskunde (1911):** Ehrenreich, M. L. (ed.): Band II. – Strafrecht. Wien.
- Ranke Heinemann, U. (1992):** Katoliška cerkev in spolnost. Ljubljana.
- Salisbury, J. E. (1991):** Bestiality in the Middle Ages. V: Salisbury, J. E. (ed.): Sex in the Middle Ages. A Book of Essays. London, 173–186.
- Sveto pismo (1996):** Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Ljubljana.
- Vilfan, S. (1996):** Pravna zgodovina Slovencev. Ljubljana.
- Vrhovec, I. (1886):** Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih. Kulturhistorične študije, zajete iz ljubljanskega mestnega arhiva. Ljubljana.
- Wulfen, E. (1910):** Der Sexualverbrecher. V: Encyklopädie der modernen Kriminalistik, Bd. VIII. Berlin-Gross-Lichterfelde.
- Zbirka avstrijskih zakonov (1889):** Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, I. zvezek, Kazenski zakon o hudodelstvih, pregreških in prestopkih z dne 27. maja 1852 št. 117 državnega zakonika. Ljubljana.

